

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 132 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
S.S. Ismailov	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish.....	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON BANK XIZMATLARINI O'ZGARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Umarova Malika Baxtiyarovna

TDIU huzuridagi "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari" Ilmiy-tadqiqot markazi doktranti

Annotatsiya: Ushbu maqola mamlakatimizda bank sohasida olib borilayotgan islohotlar, raqamli texnologiyalarni joriy etishning qulayliklarini o'rganishga bag'ishlangan. Shu bilan birga, raqamli bank sohasida kelajakda zarur bo'lgan ko'nikmalar shakllantirilgan. Asosiy natijalar turli grafiklar, jadvallar va sxemalar ko'rinishida keltirilgan.

Kalit so'zlar: raqamli banklar, elektron bank, samaradorlik, taym-menejment, blokcheyn texnologiyasi.

Abstract: This article is devoted to the study of reforms in the banking sector in our country, the convenience of implementing digital technologies. At the same time, the skills required in the future in the field of digital banking are formed. The main results are presented in the form of various graphs, tables and diagrams.

Key words: digital banks, electronic banking, efficiency, time management, blockchain technology.

Аннотация: Данная статья посвящена исследованию реформ в банковской сфере в нашей стране, удобству внедрения цифровых технологий. При этом сформированы навыки, необходимые в будущем в сфере цифрового банкинга. Основные результаты представлены в виде различных графиков, таблиц и диаграмм.

Ключевые слова: цифровые банки, электронный банкинг, эффективность, тайм-менеджмент, технология блокчейн.

KIRISH

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot va u bilan bog'liq bir qator samarali texnologiyalar, shu jumladan, elektron tijorat va elektron biznes bizning hayotimizga jadal kirib bormoqda. Xuddi shu tarzda davlat va jamiyat taraqqiyotini yanada jadallashtirish maqsadida respublika rahbariyati tomonidan qator muhim islohotlar amalga oshirildi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6079-sonli farmoni hamda jadal amalga oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar qabul qilindi. Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, xususan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini, shu jumladan, bank sohasida keng joriy etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Xususan, elektron hukumat tizimini takomillashtirish, dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalarining mahalliy bozorini yanada rivojlantirish, mamlakatimizning barcha hududlarida IT-parklarni yaratish, shuningdek, ushbu sohani malakali kadrlar bilan ta'minlash bo'yicha 220 dan ortiq ustuvor loyihalar ishga tushirildi.

Bundan tashqari, 40 dan ortiq axborot tizimiga ega yagona geoportalni ishga tushirish, jamoat transporti va kommunal infratuzilmani boshqarish bo'yicha axborot tizimini yaratish, ijtimoiy sohani raqamlashtirish va keyinchalik ushbu amaliyotni boshqa mintaqalarda joriy etishni nazarda tutadigan "Raqamli Toshkent" kompleks dasturi amalga oshirilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Zamonaviy, doimiy o'zgarib turadigan texnologiyalar muhiti barcha xo'jalik yurituvchi subyektlarni raqamli o'zgarishlardan o'tishga majbur qiladi. Raqamli o'zgarishlar ikkiyoqlama funksiyani bajaradi: bank tashkilotlariga yangi elektron platformalar (elektron banking, virtual banking) va xizmat ko'rsatish nuqtalari (elektron bo'linmalar, POS) orqali yangi xizmat ko'rsatish kanallarini taklif qilishga imkon beradi, shuningdek, jismoniy do'konlar va jalb qilingan xodimlar sonini cheklash orqali ularning operatsion xarajatlarini kamaytiradi [1,2]. Buning sababi shundaki, [3] unga ko'ra, butun dunyo bo'ylab bank sektori unga investitsiyalar uchun umuman boshqa sohalarga qaraganda uch baravar ko'proq pul sarflaydi. Bank sohasida biznes modellari doimiy e'tibor markazidadir.

Raqamlashtirish, ilg'or innovatsiyalar va yangi texnologiyalar an'anaviy biznes modellari va jarayonlarini o'zgartirmoqda. Natijada, banklar o'zlarining biznes modellari mijozlar bilan o'zaro munosabatlarini o'zgartirish, midl-ofisda (tashkiliy nazorat bo'limi) va bek-ofisda (operatsiyalar bo'limi) o'z operatsiyalarini boshqarish, raqobatbardosh bo'lish va kelajakka tayyor bo'lish uchun moslashtirishi kerak [4].

Yangi texnologiyalardan foydalanish bozor qatnashchilarining farovonligiga muhim ta'sir ko'rsatadi, bu esa kreditlash, to'lov tizimlari, moliyaviy maslahat va sug'urta xizmatlarida moliyaviy vositachilik xarajatlarini kamaytirishga, shuningdek, iste'molchilar uchun sifatliroq mahsulotlarga olib kelishi mumkin (qarang: Philippon 2018 va Vives 2017, ular texnika taraqqiyotga qaramay, moliyaviy vositachilik xizmatlarining narxi nisbatan yaqin vaqtgacha pasaymaganini ta'kidlaydi). Ixtisoslashgan moliya-texnologiya uskunalar ishlab chiqish bo'yicha onlayn-texnologiyalar yordamida o'z qarz oluvchilarga ko'proq qulayliklarni taklif qilishadi. Bunday kompaniyalar samaradorlikni bir necha usul bilan oshiradi:

1. Ular katta ma'lumotlarga asoslangan statistik modellar yordamida potensial qarz oluvchilarni yanada samarali tekshirishlari va shu bilan bank biznesining asosini tashkil etuvchi axborot nosimmetrikligini bartaraf etishlari mumkin. (Berg va boshqalar, 2018).

2. Xodimlarga (masalan, kredit mutaxassislari va kassirlar) va kengaytirilgan filiallar tarmog'iga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi (chunki mijozlar bank operatsiyalari uchun mobil telefonlaridan foydalanadi).

3. Kam rivojlangan mamlakatlarga, shuningdek, hozirda banklar tomonidan umuman yoki yetarli darajada xizmat ko'rsatilmaydigan kichik va o'rta korxonalar va aholi qatlamlariga moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni boshlab, moliyaviy xizmatlar ochiqligini kengaytirishga imkon beradi.

4. Va nihoyat, ixtisoslashgan moliya-texnologiya uskunalar ishlab chiqaradigan tashkilotlar ular bilan ishlashga to'g'ri keladigan eskirgan texnologiyalarga ega emas va an'anaviy tashkilotlarga qaraganda yuqori innovatsion salohiyatga ega bo'lishga imkon beradigan samarali operatsion loyihalash madaniyati bilan tavsiflanadigan tashkilotlar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada turli xil nazariyalar va amaliyotlarning tahlilidan foydalanilgan. Tadqiqot davomida muallif tijorat banklarining hisobotlaridan, ham xalqaro xarakterdagi, ham mahalliy amaliyotda qo'llaniladigan me'yoriy-huquqiy hujjatlardan foydalangan. Tadqiqot jarayonida amaliy materiallarni taqqoslash va jadvallar yordamida tahlil ishlari olib borilgan, undagi natijalar asosida aniq xulosa va amaliy takliflar bayon qilingan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ko'plab rivojlangan davlatlar kabi raqamlashtirish nuqtayi nazaridan mamlakatimiz ham axborot texnologiyalari sohasida iqtisodiy rivojlanish yo'lini tanladi va elektron hujjat aylanishi sohasida yangi yo'nalishlarni ochmoqda. Butun jamiyat global internet sifatini yaxshilash va aloqa tizimlarini rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalarga murojaat qilmoqda.

СУНЬИЙ ИНТЕЛЛЕКТГА БЎЛГАН КОМПЬЮТЕРЛАР

Инсон ақл-идрокини талаб қиладиган вазифаларни бажаришга кодир компьютер тизимларининг назарияси

МАЪЛУМОТЛАРНИ ВИЗУАЛИЗАШТИРИШ

Одамларга маълумотларнинг аҳамиятини визуал контекстга қўйиш орқали тушунишга ёрдам беришга қаратилган ҳар қандай уриниш тасвирланган.

«БУЛУТ» ХИСОБЛАШ МУҲИТИ

Маълумотларни сақлаш ва қайта ишлаш учун масофавий хизматлар тармоқларидан фойдаланиш амалиёти

UI/UX Дизайн

Дастурнинг график фойдаланувчи интерфейси ва фойдаланувчилар ўртасидаги ўзаро алоқалар сифати

КАТТА МАЪЛУМОТЛАР

Трендлар, моделлар ва уюшмаларни, айниқса одамларнинг хулқ-атвори ва ўзаро таъсири билан боғлиқ бўлганларни аниқлаш учун компьютер ёрдамида таҳлил қилинадиган катта ҳажмдаги маълумотлар

1-rasm. Raqamli bank xizmatlarini o'zgartirishning asosiy jihatlari[5].

Natijada, katta hajmdagi ma'lumotlar almashinuvi va to'planishi sodir bo'ladi, to'plangan ma'lumotlarni qayta ishlash imkoniyati mavjud, bu, o'z navbatida, prognozlash va asoslangan qarorlar qabul qilish imkoniyatini yaratadi.

Moliya-kredit tizimidagi o'zgarishlar sur'ati smart-shartnomalar paydo bo'lishiga olib keldi va ularni tobora ko'proq foydalaniladigan qilmoqda. Hozirda ko'pchilik nafaqat kompyuterlarni tushunadi, balki yangi boshlanuvchilar ham texnikaning nozik tomonlarini o'rganadi. Blokcheyn tranzaksiyalarni shunday tarzda yozishga imkon beradiki, bu yangi raqamli vosita o'z-o'zidan undan oldingilardan sezilarli farq qiladigan hujjatni ifodalaydi. Hozirgi kunda Anorbank va TBSBank, ikki raqamli bank ham o'z mijozlariga mobil ilovalar yoki shaxsiy kompyuterlar orqali raqamli xizmatlar taqdim etadi. Bu esa shuni anglatadiki, raqamli banking mijoz bank xizmatlaridan 24/7 rejimida foydalana oladi. Boshqacha qilib aytganda, raqamli bank tizimi mijozga mobil ilova taqdim etadi, mobil ilova esa yuqori texnologiyali IT-infratuzilma bilan mustahkamlangan bank operatsiyalari yuqori moslashuvchanligini ta'minlaydi.

Albatta, savol tug'iladi, bugungi tijorat banklari va yangi tashkil etilgan raqamli banklar o'rtasidagi farq nima?

2-rasm. Raqamli bank sohasida kelajakda zarur bo'lgan ko'nikmalar [6]

Blokcheyn texnologiyasining sanab o'tilgan xususiyatlari bank obyektlari va operatsiyalarining barcha sektorlari xavfsizligini samarali nazorat qilish imkonini beradi. Kriptovalyutalarning asosiy xususiyati ularning quyidagi jihatlarda ishonchligidir:

1. Qalbakilashtirish imkonsizligi;
2. O'g'irlash imkonsizligi;
3. Umumiy emissiyaviy markaz yo'qligi;
4. Ochiq boshlang'ich kodli dasturiy ta'minot mavjudligi;
5. Chetdan tartibga solish yo'qligi (dasturiy kodga kiritilgani bundan mustasno);
6. Transchegaraviy elementning mavjudligi.

Xususi banklar yoki davlat banklari uchun bu quyidagilarda o'z ifodasini topishi mumkin:

- har bir tuman, shahar va viloyatda bank filiallarining ishlashi, sifatga e'tibor berilmasligi;
- bank va mijoz o'rtasida onlayn-kommunikatsiyalarning past darajasi;
- mobil ilovalarda foydalanuvchi bir marta avtorizatsiya qiladi va qayta avtorizatsiyadan o'tmaslikka qaror qiladi (mobil ilovalarda oddiygina kartadan kartaga pul o'tkazish yoki kommunal to'lovlarni to'lash jarayonida doimiy muammolar mavjud, aksariyat hollarda tizimda uzilishlar mavjud);
- bozor talablariga javob beradigan depozitlar va kreditlar beriladi, lekin aksariyat holatlarda faqat tanishlar katta rol o'ynaydi (agar tanishlar bo'lmasa, mijoz 3 oy va undan ortiq sarson bo'lib yuradi);

- u faqat tezkor, sifatli, qulay va tunu-kun ishlaydigan tezkor markazlar sharoitida ishlaydi, savolga javob olish uchun mijoz bankning barcha bo'limlari mutaxassislari bilan bog'lanishi kerak. Mijozning vaqti, telefon xizmati uchun mijoz tomonidan to'langan pul miqdori hisobga olinmaydi.

Shunday qilib, moliyaviy xizmatlarning raqamli transformatsiyasi mijozlarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi, shu bilan birga, bank mijozlari uchun keng imkoniyatlar yaratadi, bu esa moliyaviy faollikni oshirishda muhim qadamdir. Boshqacha qilib aytganda, raqamli banklarning istiqbollardan biri bu moliyaviy tarmoqlarni raqamlashtirish tufayli xizmatlarning narxini 40-60 foizga kamaytirishdir. Mijozlarning bankka tashriflari hujjatlarni rasmiylashtirishda vaqt va pulni tejashga imkon beradi.

Muxtasar qilib aytganda, tijorat banklarining o'zgarishi va raqamli bank tizimiga o'tish jarayoni butun dunyoda yangi axborot texnologiyalarini rivojlantirish va faol tarqatishga javob hisoblanadi, raqamli texnologiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilaydi, balki keraksiz xarajatlarni kamaytiradi. Raqamli moliyaviy xizmatlarning rivojlanishi butun mamlakat bank-moliya tizimini rivojlantirishning muhim jihati hisoblanadi [7].

3-rasm. Istiqbolli elektron bank xizmatlari turlari [8]

Tanlangan yo'ldan qat'i nazar, ishlab chiqish bosqichi hali ham tizimni modernizatsiya qilishni nazarda tutadi. Quyida yakuniy bosqichning asosiy xususiyatlari keltirilgan:

- mavjud mobil va veb-ilovalar bilan bog'langan server platformasini yaratish;
- yangi IT infratuzilmasini qo'llab-quvvatlash uchun bek-ofis va midl-ofis operatsiyalarini o'zgartirish;
- kiberxavfsizlikni oshirish va ma'lumotlar tahlilini avtomatlashtirish uchun kompyuterda o'qitishni integratsiyalash;
- noyob savdo takliflarini yaratish uchun yaqinroq hamkorlik qilish (3-rasm).

Shu bilan birga, bank islohotining asosiy maqsadi tijorat banklarini mijozlar uchun ishlashga o'rgatish, aholining bank tizimiga bo'lgan ishonchini mustahkamlash va xorijiy banklarning samaradorligini oshirishdan iborat ekanligini hisobga olish kerak. Shu maqsadda axborot texnologiyalaridan keng foydalanish, xorijiy mutaxassislar bilan birgalikda zamonaviy kadrlar tayyorlash, davlat banklarida zamonaviy bank amaliyoti, boshqaruv va xizmat ko'rsatish usullarini joriy etish orqali banklarning dasturiy ta'minotini tubdan yangilash uchun banklar tashkil qilinadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli banking – bu onlayn-bank tizimiga o'tishda internet orqali ko'rsatiladigan bank xizmatidir. "Onlayn" yoki "internet-banking" deganda bank yoki boshqa moliya muassasasi mijozlari uchun moliyaviy muassasaning veb-sayti elektron to'lov tizimi yordamida bir qator moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish imkonini beradi. Ushbu tizim banklar va mijozlarga bank xizmatlarini ko'rsatib, ularning operatsiyalarini oson va tez amalga oshirish imkonini beradi. Raqamli bank tizimi bank mahsulotlari uchun idoralararo dasturlash interfeysini ta'minlaydigan jarayonlarni, veb-saytlarning xizmatlarini yuqori darajada avtomatlashtirishni nazarda tutadi.

Shu sababli xalqaro standartlardan foydalangan holda texnologik platformani modernizatsiya qilish plastik kartalar egalari uchun elektron tijoratga SMS-xabarnomalar, pul o'tkazmalari va boshqa zamonaviy xizmatlarni joriy

etish imkonini berdi. Boshqacha qilib aytganda, texnologik platforma mobil aloqa yoki internet mavjud bo'lgan har qanday joyda plastik kartalar bilan operatsiyalarni amalga oshirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Deng X., Huang Z., Cheng X. FinTech and Sustainable Development: Evidence from China Based on P2P Data. Sustainability 2019, 11, 6434. [Объединение научных издательств].
2. Shin Y.J., Choi Y. Feasibility of the Fintech Industry as an Innovation Platform for Sustainable Economic Growth in Korea. Sustainability 2019, 11, 5351. [Объединение научных издательств].
3. PRESSEBOX. Режим доступа: <https://www.pressebox.com/pressrelease/gartner-uk-ltd/Gartner-Says-World-wide-Enterprise-IT-Spending-is-Forecast-to-Grow-2-5-Per-Cent-in-2013/boxid/555441> (по состоянию на 5 июня 2020 г.).
4. Czesla, T. A Literature Review on Digital Transformation in the Financial Service Industry. In Proceedings of the Bled eConference, Bled, Slovenia, 1–5 June 2014.
5. <https://www.fintalent.com/future-enabled-digital-banking-skill-sets>.
6. <https://www.fintalent.com/future-enabled-digital-banking-skill-sets>.
7. <https://depozit.uz/news/ozbekistondagi-raqamli-banklar-va-ularning-istiqbollari>.
8. <https://www.i-scoop.eu/digital-transformation/digital-banking-transformation-community-banking>.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

